

Sygn. akt V CSK 375/08

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 12 marca 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Krzysztof Strzelczyk (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Pietrzykowski

w sprawie z powództwa R.K. i M.K.
przeciwko Skarbowi Państwa – Komendantowi Wojewódzkiemu Policji [...]
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 12 marca 2009 r.,
skargi kasacyjnej powoda M.K.
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 27 listopada 2007 r., sygn. akt [...],

**oddala skargę kasacyjną; oddala wniosek strony pozwanej
o zwrot kosztów postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy zasądził na rzecz powodów od pozwanego Skarbu Państwa – Komendanta Wojewódzkiego Policji [...] kwotę 190.785,77 zł z odsetkami. Powodowie dochodzili od pozwanego tej kwoty jako odszkodowania obejmującego trzy pozycje: a) równowartość instalacji gazowych zainstalowanych w kilkudziesięciu pojazdach osobowych należących do pozwanego; b) należności za bezumowne korzystanie przez pozwanego z tych urządzeń; c) równowartości utraconego zysku w związku z zaprzestaniem nabywania paliwa gazowego do samochodów przez stronę pozwaną. Sąd pierwszej instancji uznał ogólnie, że rozwiązanie umowy stron z dnia 6 kwietnia 2000 r. nastąpiło z wyłącznej winy strony pozwanej, która nie dotrzymała warunków tej umowy i wyrządziła tym samym powodom szkodę.

W wyniku wniesienia apelacji strony pozwanej, Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok i zasądził od pozwanego na rzecz powodów kwotę 18.460 zł, a oddalił apelację w pozostałym zakresie. Sąd ten dokonał samodzielnie niezbędnych ustaleń faktycznych, ponieważ – jak zaznaczył na wstępie – Sąd pierwszej instancji „praktycznie nie ustalił stanu faktycznego”, a jedynie dokonał ogólnego streszczenia zeznań świadków i ogólnych ocen prawnych dotyczących wiążących strony umów obligacyjnych.

Strony zawarły dwie umowy w dniu 6 kwietnia 2000 r. Pierwsza z nich, nazwana umową o dzieło, przewidywała zamontowanie w samochodach osobowych pozwanego przez powodów instalacji gazowej. Montaż miał być dokonany nieodpłatnie (§ 5 umowy), a wykonawca montażu (powodowie) zapewniał pozwanemu całodobową możliwość tankowania paliwa gazowego i utrzymywanie stosownej rezerwy paliwowej (§ 5 umowy). Instalacje gazowe stanowiły własność wykonawcy i wykonawca ten po 6-letnim okresie ich eksploatacji zobowiązywał się zamontować instalacje już na własność zamawiającego (pozwanego). Umowa druga (umowa dostawy), zawarta w trybie zamówienia publicznego, przewidywała zobowiązanie się dostawców (powodów) do dostarczania gazu do samochodów służbowych pozwanego na zasadach określonych w umowie (§ 1 umowy). Nie przewidywano okresu, na jaki umowa ta

była zawarta, a zgodnie z jej § 2 pkt 8 odbiorca miał prawo do jej rozwiązania za wypowiedzeniem w terminie 3-miesięcznym. Pozwany tankował paliwo na stacjach paliwowych powodów, a następnie na stacjach przez nich wskazywanych do września 2002 r. W dniu 3 września 2002 r. pozwany zwrócił się do powodów o dostarczenie dokumentacji instalacji gazowych. W odpowiedzi powodowie pismem z dnia 27 września 2002 r. rozwiązali umowę ze skutkiem natychmiastowym. W grudniu 2002 r. pozwany odstąpił od umowy o dzieło i wypowiedział umowę dostawy (pismo z dnia 2 grudnia 2002 r.).

Sąd Apelacyjny uznał ważność obu umów z dnia 6 kwietnia 2002 r. Nie były one zawarte z pominięciem stosownej procedury przetargowej. W związku z tym, że zainstalowane instalacje gazowe stanowią część składową rzeczy (samochodu) w rozumieniu art. 47 k.c., powodom nie przysługiwało wobec strony pozwanej roszczenie odszkodowawcze obejmujące zwrot wartości tych instalacji. Nie przysługiwało też roszczenie o bezumowne korzystanie przez pozwanego z instalacji gazowych w okresie wskazanym w pozwie (roszczenia a i b). Powodowie nie mogą obecnie dochodzić zwrotu własności tych instalacji jako niestanowiących ich własności. Co więcej instalacja urządzeń gazowych w samochodach nastąpiła nieodpłatnie, jednocześnie Sąd skorygował wysokość odszkodowania obejmującego utracony zysk powodów w związku z zaprzestaniem nabywania przez pozwanego paliwa gazowego w stacjach paliwowych powodów (roszczenie c).

Powód M.K. zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego – jak określił – w części oddalającej powództwo. Jako podstawę skargi kasacyjnej wskazał naruszenie art. 382 k.p.c. i art. 378 k.p.c. W ramach naruszenia przepisów prawa materialnego eksponował naruszenie art. 47 § 2 k.c., art. 6 k.c. oraz art. 65 § 1 i § 2 k.p.c. Skarżący domagał się uchylecia zaskarżonego wyroku w całości i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, ewentualnie – o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie apelacji strony pozwanej w całości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sformułowany w skardze kasacyjnej zakres zaskarżenia wyroku Sądu Okręgowego obejmuje rozstrzygnięcie tego Sądu odnoszące się do oddalenia powództwa powodów, tj. elementu odszkodowania obejmującego równowartość instalacji gazowych zainstalowanych w pojazdach osobowych strony pozwanej i należności za bezumowne korzystanie przez stronę pozwaną z tych instalacji przez okres wskazany w pozwie (roszczenia a i b).

Sąd Apelacyjny wyjaśnił w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku to, dlaczego oparł swoje rozstrzygnięcie na podstawie samodzielnie dokonanych ustaleń faktycznych. Zgodnie z art. 382 k.p.c., Sąd drugiej instancji orzeka na podstawie materiału zebranego w postępowaniu pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym. Dokonane przez Sąd Apelacyjny ustalenia w związku ze zgłoszonym przez powodów roszczeniem odszkodowawczym zostały następnie poddane przez ten Sąd odpowiedniej ocenie prawnej. Zbyt ogólnikowo brzmi twierdzenie skarżącego, że Sąd Apelacyjny wyszedł poza granice apelacji, ponieważ „przedmiotem jego badania stały się okoliczności, które były pomiędzy stronami niesporne i co do których apelujący nie podnosił żadnych zarzutów”. Jeżeli tak sformułowany zarzut miałby odnosić się przede wszystkim do badania przez Sąd Apelacyjny statusu instalacji gazowych wmontowanych do samochodów stanowiących własność strony pozwanej (część składowa pojazdu lub inny element), bowiem ustalenia w tym zakresie przesądziły o oddaleniu powództwa w zaskarżonej części, to należy stwierdzić, że Sąd Apelacyjny poczynił jednak pewne ustalenia w tym zakresie kierując się także ustaleniami faktycznymi dokonanyymi przez Sąd pierwszej instancji (s. 5 uzasadnienia zaskarżonego wyroku). Przesądzenie prawnego statusu wspomnianych instalacji gazowych stanowiło przecież jeden z zasadniczych elementów mogących uzasadniać zgłoszone roszczenie odszkodowawcze powodów wobec strony pozwanej. W tej sytuacji nie sposób twierdzić, że naruszony został art. 382 k.p.c., a Sąd Apelacyjny rozpoznawał apelację „w sposób wychodzący poza granice przedmiotowe apelacji”.

Przy ocenie zgłoszonych w skardze kasacyjnej zarzutów naruszenia przepisów prawa materialnego należy wziąć pod uwagę to, że strona powodowa dochodziła roszczeń powołując się – przy określeniu ich podstawy faktycznej – na zawarte wcześniej między Stronami dwie umowy z dnia 6 kwietnia 2000 r.

W związku z tym, że w skardze kasacyjnej powód nie odnosił się do tego, w jaki sposób ostatecznie doszło do rozwiązania obu umów (z inicjatywy której strony i z powodu jakich okoliczności) zarzut naruszenia art. 65 § 1 i § 2 k.c. podniesiono jedynie w zakresie interpretacji treści umowy dostawy, za miarodajne w tej mierze należy uznać ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd Apelacyjny. Z ustaleń tych wynika, że powodowie „rozwiązali umowę ze skutkiem natychmiastowym” (pismo z dnia 27 czerwca 2002 r.), natomiast „pozwany odstąpił od umowy o dzieło i wypowiedział umowę dostawy”.

Pozwany zaprzestał korzystania z tankowania paliwa gazowego w stacjach paliwowych powodów we wrześniu 2002 r., natomiast skutecznie wypowiedział umowę dostawy pismem z dnia 2 grudnia 2002 r. (§ 2 pkt 8 umowy). Z ustaleń tych zatem wynika, że w chwili wytoczenia powództwa przez powodów obie umowy zostały już wcześniej rozwiązane i fakt ten nie był kwestionowany przez strony procesu.

Skarżący kwestionuje stanowisko Sądu Apelacyjnego, że zainstalowane w pojazdach strony pozwanej urządzenia gazowe stanowią część składową tych pojazdów (art. 47 § 2 k.c.). Według skarżącego, takie instalacje mają jednak charakter części (zespołów) samodzielnych (technicznie i prawnie) i obecnie mogą być wymontowane celu dalszej ich eksploatacji. Wskazując na taki samodzielny charakter spornych instalacji, powodowie podtrzymują jednak roszczenie o zwrot ich wartości przez stronę pozwaną. Z ustaleń Sądu Apelacyjnego nie wynika to, że po stronie pozwanej brak było woli (gotowości) zwrotu spornych instalacji gazowych na żądanie powodów i że strona pozwana zamierzała ostatecznie zatrzymać te instalacje dla siebie. Na brak takiej intencji strony pozwanej wyraźnie zwrócono uwagę w jej apelacji z dnia 18 września 2007 r., a skarżący nawet nie twierdzi o istnieniu takiej intencji, domagając się nadal zwrotu wartości spornych instalacji.

Jednocześnie należy zwrócić uwagę na treść postanowień § 3 umowy o dzieło z dnia 6 kwietnia 2000 r. Stwierdzono tam, że wykonawca montażu (powodowie) dokona montażu nieodpłatnie i odda je w użytkowanie zamawiającego nieodpłatnie na okres sześciu lat od dnia ostatniego montażu instalacji. Wykonawca zobowiązuje się po upływie sześciu lat przekazać zamontowane instalacje na

własność zamawiającego (§ 6 umowy), a do czasu ich przekazania instalacje są własnością wykonawcy (§ 7 umowy).

Jak stwierdzono wcześniej, umowy łączące stronę wygasły, natomiast z ustaleń dokonanych przez Sąd meriti nie wynika to, że doszło do zmiany § 3 umowy o dzieło. Nie sposób też przyjmować, że po wygaśnięciu umowy o dzieło z dnia 6 kwietnia 2000 r. doszło do sytuacji, w której strona powodowa stała się właścicielem zamontowanych w jej pojazdach instalacji gazowych z racji uzyskania przez te instalacje statusu prawnego części składowej (art. 47 § 2 k.c.), skoro z intencji stron umowy o dzieło wynikało co innego i umowa ta uległa rozwiązaniu przed upływem terminu określonego w jej § 6. Naruszenie przez Sąd Apelacyjny art. 47 § 2 k.c. nie oznacza jednak tego, że roszczenie powodów o zwrot wartości instalacji gazowych (roszczenie a) powinno być uznane za uzasadnione, skoro – jak wspomniano – skarżący nie wykazał intencji strony pozwanej zachowania spornych instalacji gazowych dla siebie. Bezprzedmiotowy pozostaje zarzut naruszenia art. 6 k.c., jeżeli zarzut taki wiązano w skardze kasacyjnej z naruszeniem art. 47 § 2 k.c. (nieudowodnienie przez stronę pozwaną prawnego statusu instalacji gazowych).

Zarzut naruszenia art. 65 § 1 i § 2 k.c. skarżący uzasadniał tym, że Sąd Apelacyjny przy interpretacji postanowień obu umów z 2000 r. pominął to, iż „w umowie nazwanej umową dostawy mieści się ekwiwalent za zamontowane instalacje gazowe” i tego właśnie ekwiwalentu powodowie zostali pozbawieni, a stało się to „w wyniku działania strony pozwanej”. W ten sposób skarżący zmierza do zakwestionowania stanowiska Sądu Apelacyjnego, zgodnie z którym nieodpłatny montaż instalacji gazowych nie oznaczał dokonania tej czynności pod tytułem darmym. Skarżący nie wyjaśnia bliżej tego, z jakim działaniem pozwanego wiąże wspomniany skutek prawny w postaci pozbawienia go „ekwiwalentności świadczeń”, ustalonym przez Sądy meriti. Pozwany był przecież uprawniony, jak ustalono, do wypowiedzenia umowy dostawy i skorzystał z tego uprawnienia, a jedną z konsekwencji wykonania tego uprawnienia stanowiło przyznanie powodom odszkodowania obejmującego utracony zysk (pkt 1 zaskarżonego wyroku). Ekspozowany przez stronę powodową gospodarczy związek obu umów jest dość ewidentny: po dokonaniu montażu instalacji gazowych w samochodach

pozwanego powód uzyskiwał stałe źródło dochodu w postaci zaopatrywania się przez pozwanego u niego w paliwo gazowe do samochodów. Nie sposób jednak podzielić proponowanej w skardze kasacyjnej wykładni postanowień obu umów, a przede wszystkim – konsekwencji prawnych, do jakich miałyby ona prowadzić w sferze nabycia odpowiednich roszczeń po stronie powodowej. Strony nie uregulowały przecież w obu umowach tego, jaki będzie los prawny instalacji gazowych wmontowanych do pojazdów strony pozwanej w razie wcześniejszego ich zakończenia, tj. jeszcze przed upływem okresu 6 lat (§ 6 umowy o dzieło). Przy założeniu, że sporne instalacje gazowe nie stały się jednak częściami składowymi samochodów osobowych strony pozwanej, powód nie może wywodzić z jednej z tych umów roszczenia o zapłatę przez stronę powodową równowartości za zainstalowane instalacje gazowe, skoro takie roszczenie nie wynikało z treści tych umów, nie zostało przewidziane w innych porozumieniach, a strona pozwana nie zamierzała zatrzymać dla siebie zamontowanych urządzeń gazowych. Co więcej, jeżeli strona powodowa nie żąda zwrotu spornych urządzeń i pozostawia te urządzenia we władaniu strony pozwanej po zakończeniu obu stosunków umownych, to nie może skutecznie żądać od władającego „odszkodowania za bezumowne korzystanie z rzeczy” (roszczenie b). Rzecz jasna, dzieje się tak w świetle ustaleń faktycznych dokonanych w rozpoznawanej sprawie, którymi Sąd Najwyższy jest związany (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Nie wyklucza to innych ocen prawnych, dokonywanych na tle odpowiednio poszerzonych ustaleń faktycznych przy odpowiednio sformułowanym roszczeniu. W każdym razie ustalenia faktyczne Sądów meriti pozwalają ocenić roszczenie powodów „o odszkodowanie za bezumowne korzystanie z rzeczy” (roszczenie b) jako roszczenie co najmniej przedwczesne prawnie.

Z przedstawionych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ oddalił skargę kasacyjną jako nieuzasadnioną.